Britská politika vůči Palestině (1945—1948) ve vnitřních proměnách Egypta a Iráku k počátku padesátých let[1]

Barbora Zamrazilová

OPEN ACCESS

VNITŘNÍ A VZÁJEMNÉ POMĚRY ZÚČASTNĚNÝCH STRAN

Po skončení druhé světové války zůstávala Velké Británie nejvýraznějším evropským činitelem na Blízkém východě. Ovládala korunní kolonii Aden, spravovala mandátní Palestinu, zaštiťovala vládnoucí režimy monarchií Abú Zábí, Adžmánu, Dubaje, Fudžajru, Kataru, Kuvajtu, Maskátu, Ománu, v Rás al-Chajmu, Šardžá, Umm al-Kuvajnu. Nejdůležitější styky udržovala s královstvími v Egyptě a Iráku, s nimiž ve třicátých letech uzavřela smluvní spojenectví. Tamní britské působení neustále ohrožoval arabský nacionalismus, jemuž sami podléhali i ustupovali monarchisté podporující vládnoucí dynastie rodů Hášimovců a Muhammad Ali. Společnosti byly v tu dobu rozděleny do mnoha ideových proudů. Jejich lídři mísili panarabismus s náboženskými i světskými ideologiemi. Britskému působení odporovala některá islamistická uskupení a také nejrůznější levicová hnutí.

V Egyptě disponovali poměrně výrazným opozičním hlasem Mladoegyptská strana, komunisté nebo Muslimské bratrstvo (Ichwán). Vnitropolitickou situaci komplikovalo mocenské soupeření mezi stranami Wafd a Saᶜdův Wafd (Institucionalistická strana Saᶜd, *Saad Institucionalist Party*). Wafd bojkotoval lednové volby do zákonodárného shromáždění, kde následně neměl žádné zástupce. K moci se dostal Saᶜdův Wafd. V Egyptě se počátkem roku 1945 začalo vršit zabíjení Arabů sympatizujících s Velkou Británií. V únoru zavraždil příslušník protibritské opozice saᶜdistického premiéra Ahmada Máhira Pašu. Atentátník se mohl hlásit k Muslimskému bratrstvu nebo ke straně Wafd. Nacionalisté Máhirovi vyčítali vyhlášení války Ose, tedy sympatizování s Velkou Británií. Máhira nahradil jeho spolustraník Muhammad Fahmí an-Nuqráší Paša, jenž premiérskou funkci vykonával až do února roku 1946. Wafdisté se v čele s Mustafou al-Nahhásem Pašou snažili získat své dřívější postavení

1 Výstup vznikl v rámci projektu č. 836413, „Britové, Židé a Palestina 1944–1948. Příspěvek k dějinám Blízkého východu.“ řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (FF UK) z prostředků Grantové agentury UK.

a do boje proti an-Nuqrášímu zapojili protibritské nálady egyptské veřejnosti. Také britská armáda se stávala terčem extrémistických výpadů.[2]

V Iráku se proti monarchii a další spolupráci s Británií vymezovaly například Irácká komunistická strana a Strana nezávislosti (Istiqál). Komunisté patřili k hlavní opoziční síle proti Hášimovcům. Významnou společenskou roli hrála takzvaná *effendiya* („kasta" arabských učenců, „inteligence"). Náleželi k ní Arabové (Iráčané), se západním vzděláním získaným na univerzitách v Evropě nebo na Blízkém východě. Přízvisko *effendi* užívali i členové movitých rodin, kteří zastávali významnou politickou nebo řídící funkci či muži pracující ve státní správě, právníci, učitelé nebo lékaři. V Iráku patřili k hlavním hnacím silám panarabismu a svým působením se podílely na formování podoby vzdělávacího systému. Ředitelé moderních iráckých škol v uplynulých desetiletích často zaměstnávali kantory pocházející z Palestiny nebo ze Sýrie. Většina z nich mandáty opustila kvůli svému protibritskému či protifrancouzskému naladění. V Iráku ve svých studentech pěstovali panarabské uvědomění. V letech 1921–1958 podněcovala irácká inteligence protibritské demonstrace a nepokoje.[3]

Dne 22. března 1945 podepsali zástupci Egypta, Iráku, Libanonu, Saúdské Arábie, Sýrie a Zajordánska Pakt Ligy arabských států. Uskupení mělo podporovat politickou, ekonomickou a kulturní soudržnost svých členů a hájit blaho arabského národa. Pakt upínal své naděje k další spolupráci s OSN na kulturní, hospodářské a sociální rovině. Výrazně vystupoval v orgánu Konference o mezinárodní organizaci (*United Nations Conference on International Organisation*, UNCIO), kde shromážděné pravidelně ujišťoval o své loajalitě. Situačně nejvýraznějšími státy a nejštědřejšími vkladateli do společného rozpočtu byly Egypt a Irák. Káhirské donace přitom jedenkrát převyšovaly příspěvky bagdádské. Oba státy soupeřily o vedoucí postavení. Hegemonem byl přitom Egypt. Sekretariát, jeden z nejdůležitějších správně-výkonných orgánů Ligy sídlil v Káhiře. Vykonávala a kontrolovala se zde ligová usnesení. V čele stál Generální tajemník Ligy Arabských států bez jasně vymezených pravomocí. Fungoval jako spolkový mluvčí, diplomatický zástupce a oficiální pozorovatel při OSN. Jmenování zajišťovala Rada Ligy po kandidátově zisku dvoutřetinové podpory spolkových zemí. Jako první byl zvolen egyptský ministr zahraničí ᶜAbd al-Rahman Azzám Bej. V roce 1945 jádro sekretariátu sestávalo z šestice úředníků pocházejících z egyptského ministerstva zahraničí.[4]

2 VATIKIOTIS, Panayotis Jerasimov, *The History of Modern Egypt. From Muhammad Ali to Mubarak (fourth edition)*, London 1991, s. 366; DORAN, Michael, *Pan-Arabism before Nasser. Egyptian Power Politics and the Palestine Question*, New York — Oxford 1999, s. 9–10,14; The National Archives London-Kew (TNA), FO 141/1294, Unprovoked assaults on British military personel in Egypt.

3 EPPEL, Michael, *The Elite, the Effendiya, and the Growth of Nationalism and Pan-Arabism in Hashemite Iraq,1921–1958*, in: International Journal of Middle East Studies, Vol. 30, No. 2, 1998, s. 231–233; SLUGLETT, Peter — SLUGLETT, Marion Farouk, *Irák od roku 1958. Od revoluce k diktatuře*, Praha 2003, s. 22.

4 Egyptský vklad za rok 1945 činil 42 % celkového rozpočtu, irácký 20 %, MACDONALD, Robert, *The League of Arab States. A Study in the Dynamics of Regional Organization*, Princeton — New Jersey 1965, s. 73, 124, 125,142, 146, 159.

Velká Británie v zastoupení labouristickou vládou hledala způsob, jak získat důvěru protibritsky orientovaných Arabů a zachovat stávající alianční ukotvení. Současně plánovala vypovědět mandát nad Palestinou. Nejdříve se musela vypořádat s arabsko-židovským územním sporem.

Mandátní Palestina měla podle sionistických statistik k roku 1944 1 739 624 obyvatel, z toho 528 702 Židů.[5] Sionistická organizace zde plánovala vytvořit během několika let židovskou populační většinu. Potřebovala zrušení omezení židovského přistěhovalectví do Palestiny spolu s prodejem půdy ve vybraných oblastech a předání správy imigrace sionistickým orgánům. Polovojenské uskupení Irgun cvaj leumi bojovalo za konec britské správy v Palestině a vyhlášení židovského státu zabírajícího celý mandátní prostor. Správa s bezpečnostními složkami se proto musely potýkat se sabotážemi a ozbrojenými útoky sionistických radikálů.

Na konferenci v San Franciscu — probíhající od dubna do června 1945 — podepsala Velká Británie Chartu OSN vymezující další postup vůči mandátním územím zaniklé Společnosti národů. Podle článku č. 77 se měla mandátní teritoria proměnit v území spravovaná v rámci mezinárodní poručenské soustavy. Charta neurčila nejzažší termín, do kdy by se správní změny měly uskutečnit. Předání mandátu OSN tak záviselo na vlastní vůli mandátní mocnosti. Článek číslo 80 pouze naznačoval, že by se transformační proces neměl zbytečně odkládat. Poručenská dohoda mohla poté určit jednu nebo více strategických oblastí zahrnující část nebo celek poručenského území. Ve strategických oblastech by všechny funkce OSN vykonávala Bezpečnostní rada, v nestrategických oblastech Valné shromáždění.[6] Londýnu tato podoba směrnic umožnila pečlivě zvažovat, jak vůči Palestině postupovat.

Ministři Churchillova kabinetu se původně svorně přikláněli k co možná nejrychlejšímu zajištění palestinské nezávislosti. Po skončení druhé světové války chtěli mandát rozdělit na arabský stát, židovský stát a jednu mezinárodní enklávu zahrnující Jeruzalém s jeho přilehlým okolím. Proti tomuto plánu se postavili přední členové Sionistické organizace, zástupci palestinských Arabů, i vlády sousedících arabských zemí, jež posléze založily Ligu arabských států a na konferenci v San Franciscu veřejně kritizovaly britský postup, odsoudily pokračování židovského přistěhovalectví do Palestiny a požadovaly mezinárodní uznání Arabské ligy jako jediného ochránce regionální bezpečnosti.[7]

Anthony Eden, vojenští experti, velvyslanci a Zvláštní ministr pro Blízký východ Edward Grigg poměrně dlouho zdůrazňovali, že arabské státy ani sionisté na rozdělení Palestiny nepřistoupí a Velká Británie bude mít potíže s udržením územní celist-

5 TESSLER, Mark, *A History of the Israeli-Palestinian Concflict, Second Edition*, Bloomington 2009, s. 266.

6 Charta spojených národů, dostupné z: < http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf > [cit. 4. 8. 2014].

7 TNA, CO 732/88/8, [Cypher] No. 127. From United Kindom Delegation in San Francisco to Foreign Office, 25 May 1945; TNA, CAB 66/44/13, Report by the Committe of Palestine, 20 December 1943; TNA, CAB 65/45/7, W. M.(44) 11th Conclusions, Minute 1. Confidental Annex, 25 January 1944.

vosti znepřátelených států. Správa mandátu zatěžovala státní pokladnu a povolaní Britové si začali více než kdy předtím všímat, že arabsko-židovský spor o Palestinu bude poměrně obtížné vyřešit. Churchill proto navrhl, aby se království mandátu zřeklo a jeho spravování přenechal Spojeným státům americkým. Generalita s premiérovým návrhem nesouhlasila, protože Palestinu pokládala za velmi důležitou oblast pro další rozvíjení blízkovýchodního obranného systému zaštítěného britskou armádou. Odmítala stvoření nástupního prostoru pro rozvoj americké převahy v oblasti. Proti ukončení britské správy se za Colonial Office postavil Oliver Stanley a za Foreign Office Anthony Eden.[8] Pokud konzervativci spřádali nějaké plány, nestihli je předložit. V polovině července 1945 se konaly parlamentní volby a Konzervativní strana nezvítězila.

Nová vláda sestavená z labouristů musela formulovat novou zahraničněpolitickou strategii Velké Británie, především vymezit vztahy s novými světovými hegemony a pokračovat v reformě britské imperiální politiky. Za těchto okolností Attlee 26. srpna jmenoval zvláštní ministerský výbor pro Palestinu. Nejdůležitějšími členy byli ministr zahraničí Ernest Bevin, předseda Tajné rady Herbert Morrison a ministr kolonií George G. Hall. Na Churchillovu výzvu složit mandát výbor nenavázal. Otázku nezávislosti Palestiny a sionisticko-arabské napětí reflektoval v dlouhodobé perspektivě. Labouristé měli s Blízkým východem velké plány. Vládla shoda, aby Velká Británie usilovala o upevnění ekonomických vazeb s arabskými zeměmi a s odbornou pomocí či povzbuzováním britské komerce v regionu asistovala Arabům v hospodářském rozvoji. Souběžně s ekonomickým růstem se mělo dbát o pokrok na poli nejrůznějších sociálních otázek. K nejvýraznějším zastáncům tohoto přístupu patřil Ernest Bevin. Představoval si, že nová sociální politika vůči této části světa může usnadnit řešení souvisejících politických i vojenských těžkostí. Ministr zahraničí ale zároveň zvažoval, zdali je na Blízkém východě nadále nutné zdůrazňovat převahu Velké Británie a nepokusit se výrazněji zapojit ostatní mocnosti.[9] Těmto úvahám však oponovala britská generalita.

Sionističtí lídři mezitím radikalizovali svou rétoriku a paramilitaristé z Irgunu a LECHI pokračovali v protibritských výpadech. Existovalo zde i riziko protibritské aktivizace Hagany, jejíž členskou základnu Britové odhadovali na osmdesát tisíc lidí. Židovská agentura pro Palestinu zároveň požadovala urychlený přesun sta tisíců pře-

8 TNA, CAB 119/147, Defence Requirements in the Levant, 12 January 1945; TNA, CAB 119/148, Middle East Policy, 10 July, 1945; CAB 119/147, Future Control of Palestine, 10 July 1945; GILBERT, Martin, *Churchill a Židé*, Praha 2008, s. 266.

9 Konference se konala ve dnech 5.–18. září 1945. Zasedali britští velvyslanci z Egypta, Iráku, Íránu, ministři Jeho Veličenstva v Bejrútu a Džiddě, Vysoký komisař pro Palestinu a Zajordánsko, zástupci Foreign Office, Middle East Office a Generální řídící Middle East Supply Centre a Ernest Bevin, Middle East Centre Archive (MECA) Oxford, GB165–0072, box 6, file 1, Bevin's summary of the results of conference on British policy in M. E., 18 October 1945; TNA, CAB 129/2/6, Palestine Committee, 8 September 1945; Všichni tři jmenovaní členové výboru před skončením války podporovali rozdělení Palestiny, GORNY, Joseph, *The British Labour Movement and Zionism 1917–1948*, London 1983, s. 178, 217, 219, 220; GILBERT, M., c. d. s. 204; TNA, FO 800/475, Middle Eastern Policy, 28 August 1945.

místěných Židů z Evropy do Palestiny. Britské vládní úřady však tento krok neschvalovaly. Tuto otázku chtěly vyřešit společně se Spojenými státy. Obávaly se i rozšíření násilné židovské akce.[10] Hledání trvalého územního uspořádání postmandátního prostoru se odsunulo. Vznikl Anglo-americký vyšetřovací výbor (*Anglo-American Committee of Inquiry*). Jeho hlavní misí bylo zvážit a doporučit postup ve věci přemístěných Židů. Získal také prostor k formulaci přídavných doporučení.[11]

Liga Arabských států mezitím očekávala naplnění podmínek Bílé knihy, vydané v roce 1939. Podle ní měli po vypršení přistěhovalecké kvóty rozhodnout o dalším pokračování židovské imigrace do Palestiny Arabové. Varovala britskou i americkou vládu, aby nevydávaly žádné rezoluce o Palestině týkající se židovského přistěhovalectví bez předchozí konzultace a dohody s arabskými státy. Přesto měla zájem o další britsko-arabské sbližování. Arabové byli také proti zavedení pověřenecké správy, neboť by se oddálila i nezávislost Palestiny. Vznik mezivládního výboru se pokládalo za další porušování Bílé knihy. Na účast Spojených států amerických se hledělo velmi nepříznivě.[12] Liga současně neměla žádný ucelený program, jak vůči Palestině po vypršení britského mandátu postupovat, pouze Bevina spravila o nesouhlasu s pokračováním židovského přistěhovalectví.[13]

Pakt Ligy povolil nominaci jednoho palestinského delegáta, který se směl účastnit zasedání rady, avšak nemohl podepisovat žádné dokumenty. Samotní Arabové z Palestiny zůstávali od skončení předválečného protibritského povstání rozděleni, zejména kvůli tradičnímu meziklanovému soupeření. Nezvládali se dohodnout, kam by měla země v budoucnu směřovat. Jediný, kdo dokázal navenek vystupovat jako sjednotitel Palestinců a stát za jasně formulovaným programem, byl Velký jeruzalémský muftí Amín al-Husajní. On a jeho následovníci však působili od roku 1937 ze zahraničí. Přáli si vyhlásit stát zahrnující celou mandátní Palestinu kromě Zajordánska. Irák, Zajordánsko ani Velká Británie tehdy se vznikem samostatného arabského státu vůbec nepočítaly, preferovaly hášimovskou svrchovanost. Egypt, Sýrie a Saúdská Arábie se pro změnu stavěly proti mocenskému vzestupu hášimovského bloku, jehož plány v Palestině znepokojeně pozorovaly. Delegátem byl

10 Sionisté uspořádali svůj první poválečný sjezd v srpnovém Londýně 1945. Ben Gurion zde vybízel k rozsáhlým finančním i silovým investicím do aktivního i pasivního odporu proti pokračování politiky Bílé knihy, či jakýmkoliv jejím úpravám. Chajim Weizmann promluvil o holocaustu jako o jednom z tragických důsledků politiky Bílé knihy, TNA, CO 733/457/23, Daily News Bulletin, 9. August 1945; Moše Šneh, člen exekutivy Židovské agentury a vrchního velení Hagany při jiné příležitosti prohlásil, že jišuv pozvedne zbraně, pokud nedojde k požadovaným změnám, TNA, CAB 129/2/15, Security Conditions in Palestine, 10 September 1945.

11 Palestine (Anglo-American Committee of Inquiry), dostupné z: <http://hansard.millbanksystems.com/commons/1945/nov/13/palestine-anglo-american-committee-of#S5CV0415P0_19451113_HOC_311> [cit. 4. 8. 2014].

12 TNA, FO 141/1021, Union des Etates Arabes. Memorandum, 11 November 1945; TNA, FO 141/1021, From B.M.E.O., Palestine, 22 November 1945; TNA, FO 141/1021, From Brigadier Clayton, Palestine, 19 November 1945.

13 TNA, FO 141/1021, Reply of the League on Mr. Bevin's Statement on Palestine, 5 December 1945; TNA, FO 141/1021, From Brigadier Clayton, Palestine, 6 December, 1945.

nakonec zvolen Musa al-Alámí, nezávislý jeruzalémský politik, oponent muftího Amína al-Husajního.[14]

Začlenění Palestiny do arabského světa a blokování její hebraizace bylo přitom jedním z mála cílů, který ideově roztříštěné Araby spojoval na mezivládních i vnitrostátních úrovních.

PRAGMATIKA VYSOKÉ POLITIKY, LIDOVÁ RADIKALIZACE, VZESTUPY NOVÉ OPOZICE

Velká Británie počátkem listopadu roku 1945 vyjednávala s Irákem a Egyptem o další vojenské kooperaci. Britská armáda tehdy pracovala s koncepcí blízkovýchodní obranné konfederace. Egyptský ministr obrany a král Farúk si představovali, jak by mohl vypadat vojenský střet se sovětským agresorem. Za těchto okolností pohlíželi na další britsko-egyptské partnerství velmi příznivě.[15] Arabští nacionalisté však prosazovali minimalizaci nebo úplnou likvidaci britského vlivu. An-Nukráší odmítl britské návrhy rozvíjet, dokud nedosáhne odchodu nežádoucích vojsk z Egypta. Jakákoliv veřejná zmínka egyptského premiéra o případné revizi anglo-egyptské smlouvy mohla v zemi vyvolat ještě větší napětí. Mnozí si nebyli jisti další an-Nukrášího bezpečností a varovali jej před přijetím Bevinovy výzvy k návštěvě Velké Británie.[16]

Obyvatelstvo Iráku mezitím mělo prostor spekulovat o britském úmyslu podkopat arabskou jednotu vytvořením hášimovské aliance cílící proti Egyptu a Saúdské Arábii. Nová britsko-irácká smlouva měla údajně umožnit, aby v Iráku začali působit britští správní inspektoři. Monarchisty a vládnoucí dynastie provázela pověst loutkových kolaboratů. Nový premiér Tawfík al-Suwajdí podporoval další sbližování s Británií, krátce po svém únorovém nástupu veřejně odmítl přirovnání britské vojenské přítomnosti k okupaci.[17]

Povolaní Britové připustili, že vojska možná budou muset z Egypta odvolat. Stále ale Egypťany žádali o povolení k setrvání několika nebojových útvarů a nezbytného vojenského vybavení v suezské zóně. Nadále naléhali na pětiletou lhůtu k vyklizení všech jednotek. Egyptský premiér limitu příliš neoponoval, pouze nechtěl, aby tyto úvahy pronikly na veřejnost.[18]

14 TNA, FO 141/1104, From Cairo to Foreign Office, 30 March, 1945; KHALIDI, Rashid, *Iron Cage: The Story of the Palestinian Struggle for* Statehood, Boston 2007, s. 130; ČEJKA, Marek, *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Brno 2007, s. 54, 55; Músu al-Alámího nejvíce podporovali Iráčané, příliš nevyhovoval egyptskému zastoupení, jež preferovalo al-Husajního, EPPEL, Michael, *The Palestine Conflict in the History of Modern Iraq. The Dynamic of Involvement 1928–1948*, Ilford 1994, s. 148, 149, 150.

15 TNA, FO 800/457, [Cypher] No. 240156/SD1. From Commander-in-Chief for India to War Office, 5. 11. 1945.

16 TNA, FO 141/1048, Draft telegram No. 2478. To Foreign Office, 26 November 1945.

17 TNA, FO 624/96, From Baghdad to Foreign Office, 7 March 1946; TNA, FO 371/52401, [Cypher] No. 171. From Baghdad to Foreign Office, 28 March 1946.

18 TNA, CAB 121/544, [Cypher] No. 805. From Cairo to Foreign Office, 5 May 1946.

Očekávaná revize britsko-egyptské spojenecké smlouvy i výsledky vyšetřování anglo-amerického vyšetřovacího výboru udržovaly egyptské nacionalisty a protivládní opozici v ustavičném napětí. V ulicích se pravidelně protestovalo proti uzavírání jakékoliv bilaterální smlouvy mezi Egyptem a Velkou Británií. Dne 30. dubna vstoupili do stávky studenti Alexandrijské univerzity kvůli poplašnému článku v magazínu *Ahram*. Podle zpráv Britové požadovali vybudování svých leteckých základen na egyptském území. Stávku prostupovaly protesty a ozbrojené potyčky s policií. Samotnou univerzitu nakonec obsadila armáda a vláda nařídila její uzavření. Britská delegace nakonec v Káhiře 7. května veřejně ohlásila britský úmysl Egypt vojensky vyklidit a přenechat egyptské vládě odpovědnost za vydržování některých vojenských zařízení, za jejichž pomoci by se v případě nutnosti uskutečnily smluvní podmínky aliance. Záměrně se vyhnula zmiňování pětiletého limitu, jímž se britská evakuace výslovně podmiňovala. Premiér Ismáil Sidkí a jeho společníci přitom na tuto podmínku přistoupili. Tisk podle očekávání reagoval vesměs negativně, neboť požadoval úplnou britskou evakuaci a někteří dopisovatelé novin *Ahram* nebo *Kotla* se stavěli proti pokračování britsko-egyptské vojenské spolupráce.[19] Sidkí současně ujišťoval senát o úplné evakuaci a přimlouval se za pokračování spojenectví v souladu s článkem č. 43 Charty OSN, pětiletou lhůtu patrně zamlčoval.[20]

Protibritský vzdor a protivládní nálady v Egyptě, stejně jako v Iráku spolu splývaly a vzájemně se doplňovaly. Národní výbor studentů a dělníků zorganizoval na protest proti výsledkům anglo-amerického vyšetřování týkající se Palestiny generální stávku. Studenti současně žádali znovuotevření Alexandrijské univerzity. Egyptská vláda vydala zvláštní opatření a další manifestace zakázala. Policie mezitím pozatýkala větší množství výtržníků a na jedné demonstraci musela kvůli kamenujícím studentům vystřelit několik slepých patron.[21]

Zpráva Anglo-amerického vyšetřovacího výboru byla uveřejněna počátkem dubna 1946. Obsahovala doporučení vpustit do Palestiny sto tisíc přemístěných Židů a navrhovala správní reformu Palestiny. Neskýtala žádnou záruku, že zde v budoucnu nevznikne žádný židovský stát. Odezva Ligy arabských států však byla poměrně po-

19 Na ambasádě se hromadily i kolektivní protesty nejrůznějších arabských společností proti výsledkům vyšetřování anglo-amerického mezivládního výboru. Zprávu zavrhovaly nejrůznější tiskoviny, Muslimské bratrstvo, Asociace mladých muslimských mužů, nebo Arabská unie, TNA, CAB 121/544, [Cypher] No. 800. From Cairo to Foreign Office; TNA, CAB 121/544, Extract from C.M. (46) 42nd Conclusions held on 6th May, 1946; TNA, CAB 121/544, [Cypher] No. 825. From Cairo to Foreign Office, 8. 5. 1945; TNA, CAB 121/545, [Cypher] No. 860. From Cairo to Foreign Office z Káhiry pro Foreign Office, 13 May 1946.

20 TNA, CAB 121/544, [Cypher] No. 829, From Cairo to Foreign Office, 9 May 1945; TNA, FO 800/457, R. G. Howe for Prime Minister 5. May 1946; TNA, CAB 121/545, [Cypher] No. 860. From Cairo to Foreign Office, 13 May 1946; článek č. 43 Charty OSN zavazoval členské země, aby na výzvu Rady bezpečnosti OSN či na základě zvláštních dohod poskytla ozbrojené síly, pomoc a služby k udržení mezinárodního míru, *Charta spojených národů*, dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf > [cit. 4. 8. 2014].

21 TNA, CAB 121/545, [Cypher] No. 860. From Cairo to Foreign Office, 13 May 1946.

malá. Toto těleso nebylo díky svým vnitřním rozporům schopno pružně reagovat. Vynášet rezoluce, na nichž by se shodli všichni členové, bylo za takových podmínek poměrně obtížné. Mimořádné zasedání Rady do syrského Blúdánu, kde ve dnech 8.–12. června 1946 odsoudila závěrečnou zprávu Anglo-amerického výboru, svolala až o dva měsíce později. Arabové si do zálohy připravili tajné usnesení hrozící Spojeným státům americkým a Velké Británii ekonomickými sankcemi a ukončením spolupráce v mezinárodních organizacích, pokud by svůj přístup k Palestině nezměnily. Stála za ním hlavně irácká delegace v čele s ministrem zahraničí Džamálím. Saúdové a Egypťané nesouhlasili.[22] Patrně i kvůli postoji Káhiry a Rijádu zůstala rezoluce tajná.

Rada ovšem mocnosti otevřeně vyzvala k odzbrojení a rozpuštění sionistických vojenských organizací. Washington a Londýn o svých stanoviscích uvědomila až 9. července 1946. Nóty pouze odsuzovaly židovské přistěhovalectví nebo Britům přičítaly hlavní odpovědnost za palestinské komplikace.[23]

Názory strůjců zahraniční politiky egyptské monarchie tedy spolkovým náladám nepodléhaly. Sidkí v srpnu udržoval spojení se zástupci Židovské agentury. Vedoucí oddělení pro arabské záležitosti Eliahu Sasson přicestoval do Káhiry s poměrně výhodnou nabídkou. Výměnou za uznání židovského státu sionisté Egypťanům navrhovali přesun britských vojsk do Palestiny. Rozdělení mandátu bylo podle Sidkího jediným rozumným řešením. Premiér bral na zřetel i světový vzestup komunismu. Azzám Bej byl ochoten vznik židovského státu akceptovat pod podmínkou, že Londýn zařídí nezávislost Lybie nebo při ní zřídí egyptské pověřenectví a odvolá svá vojska z Egypta.[24] Egyptem se přitom začaly šířit informace o prosazování řešení vedoucí k rozdělení Palestiny, pro které se měli vyslovovat Angličané, Egypťané a Židé.[25]

V roce 1945 se k Muslimskému bratrstvu hlásilo přibližně půl milionu Egypťanů. Hnutí si přálo především ukončení britského působení v arabském světě, stejně jako nacionalisté spjatí s egyptskými armádními institucemi a tajnými vojenskými spolky, z jejichž lidských zdrojů rekrutovalo svůj bojový aparát napadající britské útvary. Za druhé světové války s ním jmenovitě spolupracovali například Anwar as-Sádát nebo ᶜAbd al-Latíf al-Bagdádí. V letech 1943–1944 vstoupil do služeb bratrstva kadet

22 TRIPP, Charles, *Iraq and the 1948 War*, in: SHLAIM, Avi — ROGAN, Eugene (eds.), The War For Palestine. Rewriting the History of 1948, Cambridge 2001, s. 130; TNA, FO 371/68382, The Activities of the Arab League from its Formation in March, 1945 to 15th May, 1948.

23 Další veřejná usnesení například volala po zpřísnění bojkotu židovského zboží nebo ustanovení zvlášního panarabského příspěvkového fondu pro Palestinu, TNA, FO 371/68382, The Activities…; EPPEL, M., The Palestine Conflict…, s. 152.

24 DORAN, M., c. d., s. 99, 100; TNA, FO 371/52401, From Cairo to Foreign Office, 30. 8. 1946; TNA, FO 371/52401, From Cairo to Foreign Office, 2. 9. 1946.

25 Například 22. srpna vydal magazín *Burse Egyptienne* článek o tom, že by Židé mohli akceptovat britský požadavek na federální dělení. V tu samou dobu egyptský týdeník Al Inein publikoval „odkrytí" anglo-arabsko-židovských snah zajistit rozdělení. Pro rozdělení tehdy byli: Azzám Paša, Nurí as-Saíd, král Abdulláh a Mura al-Alamd. Morrison-Gradyho plán by přijali i Libanonci, TNA, FO 141/1090, From Cairo to Foreign Office, 30. 8. 1946.

vojenské akademie Džamál ᶜAbd an-Násir. Spolu s ním se do jedné z buňek dostali například i Kámal ad-Dín Husajn, Chálid Muhí ad-Dín a další důstojníci.[26]

Koncem roku 1946 vyšlo najevo, že se Bevin a Sidkí ve druhé polovině října dohodli na přetrvání britsko-egyptské aliance, vytvoření obranného paktu a odchodu britských jednotek z Egypta do září 1949. Veřejnost na tuto zprávu odpověděla dalšími výtržnostmi a protesty, které se ukázaly jako nejničivější za celý rok 1946. Sidkí se vzdal premiérského postu a na uvolněné místo nastoupil an-Nukráší, jenž koncem ledna 1947 jednání s Brity přerušil a chystal se obrátit na OSN.[27]

S nástupem Tawfíka as-Suwajdího se v Iráku zrušily cenzura tisku a stanné právo. Nejdůležitějšími akty se stala legalizace politických stran a představení volebního práva. Obyvatelstvo stále hospodářsky strádalo. Mnoha Iráčánům se nedařilo dosáhnout předválečné životní úrovně a ceny spotřebního zboží rostly. Současně se snižovaly platy a propukaly stávky. Jednu z největších uspořádali v červnu 1946 zaměstnanci Iraq Petroleum Company.[28]

V meziválečné době se podařilo vylepšit společenské postavení vyznavačů ši'ítského islámu. Po staletí užívali ši'íté v mezopotámských končinách nižší sociální status než vládnoucí sunnitská třída, která si svou výlučnost a právo ovládat před ši'ítskou většinou pečlivě střežila. K sunnitskému islámu se hlásili všichni osmanští sultáni a jejich podřízení ve všech provinciích. Ši'íté podle tradice neuznávali za svého vládce nikoho, kdo nenáležel k pokrevnímu pokolení proroka Muhammada. Hášimovci dosazení po roce 1918 se prohlašovali za potomky Fátimy, dcery proroka Muhammada a čtvrtého chalífy Aliho, bratrance a zetě proroka Muhammada. Přesto vyznávali islám sunnitský a na rozdíl od ši'ítů tedy po staletí uznávali i předchozí tři volené chalífy a řadu jiných muslimských vládců nenáležících mezi Muhammadovo přímé potomstvo. Koncem března roku 1947 se stal premiérem ši'íta a národní socialista Sálih Džabr. Část sunnitské elity jeho nástup přinejmenším znepokojil. Moderní řevnivost mezi sunnity a ši'íty začala nabírat na síle v době vlády Gházího I. (1933–1939). Státní školství inspirované západními metodami tehdy začalo výrazněji expandovat do ši'ítských oblastí. Ši'íté se proto nevyhnutelně začali více domáhat politické moci a uznávanějších pracovních pozic.[29] K sunnitskému islámu se ve čtyřicátých letech hlásila převážná většina monarchistů. Iráčtí ší'ité patřili k nejvýraznějším oponentům panarabského hnutí a odporovali hášimovskému plánu začlenit

26 SOAGE, A. B. — FRANGANILLO, J. F., *The Muslim Brothers in Egypt,* in: RUBIN, B., (ed.), The Muslim Brotherhood. The Organization and Policies of a Global Islamist Movement, New York 2007, s. 40–41; BE'ERI, E., *Army Officers in Arab Politics and Society*, Jerusalem 1969, s. 78–80; GORDON, J., *Nasser's Blessed Movement: Egyp t's Free Officers and the July Revolution*, New York 1992, s. 45; VATIKIOTIS, P. J., *The Egyptian Army in Politics. Pattern for new Nations?*, Bloomington 1961, s. 52.

27 TNA, FO 800/457, Anglo-Egyptian Treaty. Memorandum by the Prime Minister; DORRAN, M., c. d., s. 43, 44.

28 TRIPP, Charles, *A history of Iraq*, Cambridge 2002, s. 116; SLUGLETT, P. — SLUGLETT, M., c. d., s. 46.

29 NAKASH, Yitzhak, *The Shi'is of Iraq*, Princeton — Oxford 1995, s. 133; KRÁTKÝ, Ondřej, *Blízkovýchodní internacionála. Milníky šíitské aktivizace ve 20. století*, Brno 2013, s. 110.

Irák do širší arabské federace, díky čemuž by přišli o většinu. Politicky činní ši'íté se sdružovali v organizaci Da'wa.[30]

Britské vládě až do ledna roku 1947 chyběla pevněji strukturovaná představa, jak s Palestinou naložit. Na podzim roku 1946 doufala v reformu mandátní správy aplikací takzvaného Morrison-Gradyho plánu, počítajícím s britskou správou Palestiny v následujících pěti letech. Formulaci trvalého územního uspořádání postmandátní Palestiny se labouristé vyhýbali kvůli židovsko-arabským neshodám, nejistému vývoji britsko-arabských vyjednávání o obraně a v neposlední řadě i díky mocenským sporům uvnitř Židovské agentury či násilí militantních sionistů. Snahy o dosažení arabsko-židovského kompromisu ustaly v polovině února 1947 po nezdaru trojstranné konference. V dubnu 1947 OSN ustanovila zvláštní komisi pro Palestinu. Britové poté jen vyhlíželi vypracování doporučení.

V Palestině souběžně s vyšetřováním sílil sionistický terorismus, který se správě nedařilo vymítit. Židovská agentura věnovala většinu svých aktivit výstupům před výborem OSN nebo zisku mezinárodní přízně, britská správa pokračovala v boji s radikálními sionisty a nadlimitním židovským přistěhovalectvím. Britský vztah k politické reprezentaci palestinských Arabů zůstal v jádru neměnný, vláda předběžně počítala s nějakým zajordánským záborem a v tomto směru pravděpodobně doufala v co nejpříznivější verdikt.

ZÁVĚR BRITSKÉ SPRÁVY A VPÁD ARABSKÝCH ARMÁD

V prosinci 1947 začala občanská válka v Palestině. Arabové nesouhlasili se vznikem židovského státu v Palestině, který na základě doporučení UNSCOP posvětilo Valné shromáždění OSN. Velká Británie se hlasování neúčastnila. Hlavní odpovědnost za vynesení Rezoluce č. 181 arabští nacionalisté přikládali právě této zemi, jež navíc v rozhodující moment nehlasovala v souladu s arabským očekáváním. V Egyptě se 29. listopad 1947 postaral o další zhoršení pouličních nálad. Zmatky využívali extrémisté k podkopávání an-Nukrášího vlády. Také se upevnila nesprávná asociace termínů „Velká Británie" a „nepřítel arabského lidu".[31] An-Násir usnesení OSN osobně pasoval na plod „zlých britských machinací" a spolu s vojenským kroužkem přidruženým k Muslimskému bratrstvu rozmýšlel pomoc palestinským Arabům. Osobně zatelefonoval Velkému muftímu a nabídl mu vojenskou asistenci. Al-Husajní tehdy pomoc odmítl. Ad-Dín Husajn resignoval na svůj služební post a vydal se na palestinská bojiště.[32]

Dne 15. ledna 1948 došlo v Portsmouthu k podpisu nové britsko-irácké smlouvy. Ujednání měla zůstat v platnosti dalších dvacet pět let. Smlouva svěřila správu brit-

30 NAKASH, Y., c. d., s. 134; KRÁTKÝ, O., c. d., s. 29.

31 VATIKIOTIS, P., J., History…, s. 365; TNA, FO 371/61584, z Middle East Office pro Foreign Office, 4. 12. 1948.

32 VATIKIOTIS, P., J., The Egyptian Army…, s. 53; Al-Husajní si přál, aby úsilí úzké skupiny vojáků zaštítila egyptská vláda, JOESTEN, Joachim, *Nasser: The Rise to Power*, London 1960, s. 78–79; DUBOIS, S., G., *Gamal Abdel Nasser, Son of the Nile. A Biography*, New York 1972, s. 78–79; GORDON, J., c. d., s. 160.

ských leteckých základen iráckému státu a počítala se založením společné obranné platformy (*Joint Deffence Board*). Vyjednávání začala již s Džabrovým nástupem v březnu roku 1947, díky informačnímu embargu se je však dařilo před veřejností utajit.[33] Iráčtí publicisté i veřejnost si portsmouthský skutek vyložili jako prodloužení nežádoucí britské svrchovanosti. Antimonarchisté krátce na to zorganizovali rozsáhlé protibritské demonstrace vedoucí ke krvavým střetům s iráckými bezpečnostními složkami. Opoziční tisk opakovaně útočil na as-Saᶜída i premiéra Džabra, jehož považoval za as-Saᶜídovu loutku. Regent se 21. ledna v důsledku lidové reakce vůči obsahu smlouvy vymezil a veřejně se postavil proti připravované ratifikaci. Následně se přimluvil za resignaci vlády. Novým premiérem se stal Sajjid Muhammad as-Sadr. Jeho nástup mnozí Iráčané uvítali. Prý zvěstoval úpadek probritské orientace, kterou as-Saíd ztělesňoval. Ši'ítovo odstoupení záhy si jeho souvěrci začali záhy vykládat jako důkaz sunnitského chtíče po udržení mocenského monopolu.[34] Britská neutralita v Palestině nebránila, aby se sekretariát Ligy arabských států navzdory silným protibritským náladám nadále zajímal o další spolupráci s Velkou Británií. Azzám Bej počítal při řešení problému dalšího hospodářského rozvoje zemí Ligy s britskými experty. Myslel také na vojenský pakt, který by měl mezi zeměmi Ligy vzniknout, a k němuž by se Británie mohla nějakým způsobem připojit. Sdružení mělo fungovat v souladu s chartou OSN. V Lize se právě hovořilo i o větší hospodářské spolupráci s mezinárodním společenstvím. Liga zvažovala zákaz další výstavby ropných zařízení společností, jejichž země hlasovaly pro vznik Židovského státu. V ohrožení tedy byly americké koncese, nikoliv ty britské.[35]

Britové zejména kvůli přetrvávající podpoře zajordánské intervence odmítali postupně předávat administrativní pravomoci skupině komisařů jmenovaných OSN a vyhradili si právo spravovat celou Palestinu až do vypršení mandátu.[36] Vysoký komisař a armádní velitelé se zaměřili na evakuaci britských vojsk. Scházely kapacity bránící eskalaci arabsko-židovského ozbrojeného střetu, průniku bojovníků z okolních států. Civilní konflikt se nejdříve vyvíjel příznivě pro Araby. Karta se začala obracet počátkem dubna, kdy Židé začali kontrolovat silnici vedoucí z Jeruzaléma do

33 Irácká veřejnost se začala mobilizovat již koncem roku 1947, kdy obyvatelstvo citelně zasáhl propad irácké měny a neúroda. TRIPP, C., A History..., s. 120–121.

34 TNA, FO 624/140, Iraqi press Reactions to the Portsmouth Treaty; NAKASH, Y., c. d., s. 128.

35 TNA, FO 371/68381, Report on the discussion with Azzam Bey, 28 January 1948; TNA, FO 371/68381, Discussion with Azzam Bey, 17 February 1948; TNA, FO 371/68381, From Cairo to Foreign Office, 23. 2. 1948; TNA, FO 371/68381, From Cairo to Foreign Office, 25. 2.1948.

36 Podle Rezoluce č. 181 měl mandát zaniknout nejpozději do 1. srpna 1948. V časech mezi vynesením doporučení o rozdělení a vyhlášením nezávislých států se počítalo s přechodným obdobím. Správa Palestiny měla být postupně předávána pětici komisařů zastupujících OSN. Komisaři byli pověřeni vytyčením hranic nezávislých států a dohledem nad formováním prozatímních vládních výborů a zaštítěním jejich aktivit. Výbory měly vzniknout do 1. dubna 1948. Britové měli svůj odchod s pětičí koordinovat a konzultovat. Dva nezávislé státy měly vzniknout do 1. října 1948, A/RES/181(II) Palestine plan of partition with economic union — General Assembly resolution 181, 29 November 1948 <http://unispal.un.org/unispal.nsf/vDateDoc?OpenView> [cit. 17. 7. 2015].

Tel Avivu. Od té doby postupovali jen kupředu. Do okolních států začaly postupně pronikat zprávy o předstírané britské neutralitě a napomáhání sionistům. Situační vývoj v Palestině Arabům potvrzoval britské nepřátelské úmysly.[37]

Dne 15. května zasáhly v Palestině země Ligy arabských států. Útočníci přitom váhali, zdali budou bojovat, a dodnes neutichají úvahy nad tím, z jakých důvodů k útoku na Izrael došlo.[38] V egyptském a irácké prostředí byla obrana Palestiny před sionistickým jhem jedním z mála způsobů, jak oslovit co nejširší veřejnost a zároveň kompenzovat radikálně laděnému těžko vysvětlitelnou, proto z větší části utajovanou politiku vůči Velké Británii. Zásah umožnil především britský postup po vynesení Rezoluce č. 181. Mandátní správu nenahradila OSN. Postmadátní prostor nezaštiťovala žádná nadnárodní autorita, proti které by se arabské státy s největší pravděpodobností vyslat armády neodvážily, samy si budovaly mezinárodní respekt a uznání.

Egyptská armáda vyslala deset tisíc vojáků. An-Násir a jeho společníci si již údajně tehdy z vládních projevů vyvozovali, že celá jejich účast je pouhým politickým manévrem.[39] Egyptské a irácké úřady vyhlásily spolu s vpádem spojených armád do Palestiny výjimečný stav a stanné právo, an-Nukráší se stal vojenským guvernérem. Přesto začaly být napadány podniky vlastněné Židy i Brity. Muslimské bratrstvo páchalo čím dál více násilí. Hrozilo dokonce, že se pokusí provést státní převrat. Pučů se v případě arabského neúspěchu v Palestině obávali iráčtí i egyptští monarchisté.[40] V Ismáíle se zadržely dodávky zbraní určené pro Muslimské bratrstvo. Krátce na to, 8. prosince 1948 an-Nukráší nařídil inkriminovaný spolek rozpustit. O dvacet dnů později premiéra zastřelil islamista. Útočník později soudu řekl, že an-Nukrášího zabil kvůli jeho spolupráci s Židy.[41]

Egyptská armáda na podzim 1948 začala kvůli docházející výzbroji podléhat izraelskému náporu. Izraelské jednotky obklíčily několikatisícovou brigádu v obci Faludža. Během obležení se v nespokojených vojácích kolem an-Násira údajně prohloubilo odhodlání změnit egyptské poměry.[42]

K zastavení palby mezi Izraelem a Egyptem došlo 13. ledna. Zhruba o týden později ohlašovaly britské orgány zhoršené nálady uvnitř egyptské armády a vysoký počet navrátivších se důstojníků, jež podezíraly, že si přejí stávající režim porazit a nastolit vojenskou diktaturu.[43] Příměří bylo podepsáno 24. února 1949. V říjnu roku 1949 za-

37 SHLAIM, Avi, *Israel and the Arab coalition in 1948*, in: SHLAIM, A.– ROGAN, E. (eds.), The War..., s. 86; Ernest Bevin v únoru Zajordánce k zásahu povzbudil, ROGAN, E., *Jordan,* in: SHLAIM, A.– ROGAN, E.(eds.), The War..., s. 110; MORRIS, Benny, *1948: A History rof the First Arab-Israeli War*, New Haven 2008, s. 79; TNA, FO 624/140, Iraqi Press, 20 April 1948.

38 Rozbory pohnutek jednotlivých útočících států: SHLAIM, A. — ROGAN, E. (eds.), The War...

39 FAWAZ, Gerges, *Egypt and the 1948 war: internal conflict and regional ambition*, in: SHLAIM, A. — ROGAN, E., The War..., s. 156–159.

40 GORDON, J., c. d., s. 45; TNA, FO 800/477, Cypher/ OTP No. 351. From Cairo (British Middle East Office) to Foreign Office, 13 September 1948.

41 SOAGE, A. B. — FRANGANILLO, J. F., c. d., s. 40, 41; FAWAZ, G., c. d., s. 169.

42 JOESTEN, J., c. d., s. 81.

43 TNA, FO 141/1333, Minutes. Secret. British Embasy Cairo, 19 January 1949.

ložilo osm důstojníků náležících k jedné bojové buňce Muslimského bratrstva výbor, jehož prezidentem zvolili an-Násira. V lednu roku 1950 došlo k ustanovení pvního Výkonného výboru Svobodných důstojníků, který měl devět členů. Náleželi k němu i ti, již se vrátili z Palestiny, Kámal ad-Dín Husajn, Saláh Sálim, ᶜAbd al-Hakím Ámir, Zakáríjá Muhí ad-Dín a Džamál ᶜAbd an-Násir. Začali připravovat propagandistickou kampaň a státní převrat. V červenci 1952 si an-Násir a jeho stoupenci spočítali, že k úspěšnému provedení převratu potřebují na své straně tři armádní pluky. Plán převratu načrtl Zakárija Muhí ad-Dín. Mezi lety 1949 a 1952 získali stovky sympatizantů a v předvečer revoluce čítala členská základna jejich organizace kolem tří stovek důstojníků. Mnozí přitom po skončení druhé světové války potlačovali na vládní příkaz pouliční demonstrace.[44]

Izrael se v roce 1951 dohodl s Irákem na přemístění orientálních Židů z arabského státu do židovského. Přestěhovalo se jich sto tisíc. Místa odejivších zaujali na pozicích právníků, lékařů či úředníků noví ši'íté.[45] Jejich vzestup se přitom nemohl nedotknout irácké *effendiye*. V letech 1949–1955 se v irácké komunistické straně zvýšil podíl ši'ítů z 21 % na 47 %, mocenské spory se sunnitskými monarchisty pokračovaly. Komunisté a Kurdové, vyznávající převážně ši'ítský islám, významně podporovali aktivity důstojníků kolem polovičního Kurda, sunnity, odpůrce panarabismu a válečného veterána Abd al-Karima Qásima. Stejně jako v Egyptě tamní vojáci pracovali na odražení britské působnosti a radikální přeměně vládnutí. Za vzor si zvolili an-Násirovu organizaci. Navzdory iráckému sousedství se Sýrií se hlavními šiřiteli baasistických myšlenek mezi Iráčany stali příchozí palestinští Arabové. Baasismus se záhy zařadil k hlavním opozičním ideologiím a oporám armádní opozice.[46]

Britové byli v Egyptě a Iráku nepopulární především kvůli místnímu intervenčnímu přístupu, nikoliv díky palestinským aktivitám navazujícím na Balfourovu deklaraci 1917. Sionistický faktor však výrazně směroval britskou mandátní politiku, kterou arabský svět sledoval. Britská opatrnost v poválečné Palestině v Arabech budila dojem pokračování anglo-sionistického mocenského spolčení, analogicky doplňujícího a podporujícího existující domněnky o nepřijatelných plánech Londýna v arabských zemích. Reflexe dění v Palestině Araby sjednocovala. Zejména pak britský poměr k plnění Rezoluce č. 181 připravil podmínky pro první arabsko-izraelskou válku. Arabské vítězství nad Izraelem mělo monarchistům pomoci restaurovat strmě klesající popularitu. Fatální porážka ovšem podnítila další rozvrat a radikalizovala armádní struktury, místní hybatele revolučních změn.

44 BAREŠ, Ladislav — GOMBÁR Eduard — VESELÝ Rudolf, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 547; VATIKIOTIS, P. J., The Egyptian Army…, s. 57, 59; FAWAZ, G., c. d., s. 168; GORDON, J., c. d., s. 47, 51, 88, 110.

45 MARR, Phebe, *The modern History of Iraq*, Boulder 2012, s. 67.

46 NAKASH, Y., c. d., s. 133; ABU JABER, Kamel S., *Ba'th Socialist Party. History, Ideology and Organisation*, Syracuse 1966, s. 52, 54; GOMBÁR, Eduard — PECHA, Lukáš, *Dějiny Iráku*, Praha 2013, s. 465; BATATU, Hanna, *The Old Social Classes and the Revolutionary Movements of Iraq. A Study of Iraq's Old Landed and Commercial Classes and of its Communists, Ba'athists and Free Officers*, Princeton — New York 1978, s. 773, 774.

ABSTRAKT
Palestinská otázka patřila ve druhé polovině čtyřicátých let k nejvýraznějším úkazům ovlivňujícím blízkovýchodní poměry. Velká Británie určovala pravidla chodu mandátu a měla za úkol připravit obyvatelstvo na státoprávní suverenitu. Současně hledala východisko z místního arabsko-židovského napětí. Egyptští a iráčtí monarchisté se současně nacházeli pod trvalým tlakem lidové nespokojenosti s jejich poměrem k Velké Británii i způsobem vedení země. Britská politika vůči Palestině a její důsledky v letech 1945–1948 spoluurčovaly dynamiku vnitřního vývoje Egypta a také Iráku.

KLÍČOVÁ SLOVA
Bitská zahraniční politika, egyptské království, irácké království, Palestina, první arabsko-izraelská válka

ABSTRACT
BRITISH POLICY TOWARDS PALESTINE (1945–1948)
IN INNER CHANGE OF EGYPT AND IRAQ UP TO BEGINNINGS OF THE FIFTIES
One of the most distinctive phenomenas which shaped situation in the Middle East whithin the Forties, was the question of Palestine. Great Britain was assigned to prepare Palestinian population for souvereign statehood and governed the law and order of the mandate. At the same time, Britain sought a solution to cease the tension between Jews and the Arabs. Persisting popular dissatisfaction with ruling classes in Egypt and Iraq was connected with royalist's way how to manage the both countries and with official attitude towards Great Britain. British policy towards Palestine in 1945–1948 and its consequences co-determined dynamic of inner development of Egypt and Iraq.

KEYWORDS
British foreign policy, Kingdom of Egypt, Kingdom of Iraq, Palestine, The First Arab-Israeli War

Barbora Zamrazilová | Institute of World History Charles University in Prague | barbora.zamrazilova@seznam.cz